

програми культурного розвитку може забезпечуватися на комерційній основі, а яка – тільки на основі бюджетного фінансування.

В третьому, визначення пріоритетів для бюджетного фінансування: кому і що має бути гарантовано у сфері культури державою.

В четвертих, яким чином для реалізації програми культурного розвитку можуть бути залучені й акумульовані (зібрані воедино) кошти з різних джерел.

Пошук і структурування джерел фінансування дозволить ефективно реалізувати програми культурного розвитку, що значно посилить вплив держави на культурну сферу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про культуру [Електронний ресурс]: закон України від 14.12.2010, № 2778-VI. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua> – Назва з екрана.
2. Агеев А. И. Предпринимательство: проблемы собственности и культуры. М.: Наука, 1991 С. 185.
3. Бродель Ф. Материальная цивилизация, экономика и капитализм., XV–XVIII вв. – М.: Прогресс, 1986. Т.2. Игры обмена. – М., 1988. Т.3. Время мира. – М., 1992.
4. Востряков Л.Е. Культурная политика: подходы и концепции западных исследователей // Научные труды Северо-Западной академии государственной службы. 2011. Т. 2. Вып. 1. С. 42–52., с. 47
5. Гельвановский М., Крюкова А. Рынок: формула счастья или трудный путь к согласию. // Общественные науки и современность, 1992, № 2. С. 5-12.
6. Зарубина Н.Н. Социокультурные основы хозяйственной деятельности. // Социологические исследования, 1994, №№ 8, 9.
7. Экономические отношения в социально-культурной сфере: Межвуз. сб./ Под ред. Ф.Ф. Рыбакова. – СПб.: Изд-во Санкт-Петербург. ун-та, 1992. – 145 с.

*А. Завітаєва,
курсант I групи юридичного факультету
Науковий керівник: О. Ф. Запорожець,
кандидат економічних наук,
Академія митної служби України*

СПЕЦІАЛЬНІ ЗНАННЯ У КРИМІНАЛІСТИЦІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

З давніх часів для розслідування злочинів, особливо пов'язаних із вбивством, а також із заподіянням тілесних ушкоджень, застосовували спеціальні знання. Для цього запрошували осіб, які розумілися в цій сфері, і вони допомагали розв'язувати складні завдання у процесі розслідування.

Актуальність проблеми обумовлена тим, що історичний досвід використання спеціальних знань у розслідуванні злочинів має значення для сучасного розвитку криміналістики та інших наук, необхідних для практичної слідчої роботи. Не випадково, що ця проблема отримала висвітлення в юридичній науці як в Україні, так й за кордоном, зокрема в роботах Я. Падоха, І. Архіпова, М. Коротгах, Людвіг фон Ягесман, М. Орлов, Г. Гросс та інших.

Виходячи з вище зазначеного, не претендуючи на вичерпне висвітлення проблеми, поставлено мету на конкретних працях узагальнити історичний дос-

від використання спеціальних знань у слідчій роботі та показати його значення для сьогодення.

Слід зазначити, що перші спеціальні знання були досить примітивні і стосувалися переважно медицини. Ці знання застосовували під час огляду трупів для встановлення причин смерті, для медичного огляду потерпілих. Так, Папа Римський Інокентій III (1200 рік) для того, щоб з'ясувати причини смерті особи наказував звертатися до лікарів. У відомому Кодексі «Кароліна» (*Constitutio Criminalis Carolina*, 1532 рік) було встановлено обов'язкову участь лікарів у розслідуванні злочинів проти життя та здоров'я [1].

Проте перші спеціальні знання мали більше емпіричний (знання отримані шляхом експерименту, на практиці, основані на досвіді та спостереженні [3, с. 135]), ніж теоретичний (знання отримані шляхом висунення і розвитку наукових гіпотез і теорій, формулюванням законів та виведення з них логічних наслідків, а також зіставлення різних гіпотез і теорій [2, с. 385]) характер, тому їх носіїв вважали обізнаними людьми. Сьогодні їх називають спеціалістами. У цьому зв'язку історію криміналістики прийнято розглядати ґрунтуючись на розвитку та становлення спеціальних знань у кримінальному судочинстві, у взаємозв'язку з розвитком судової експертизи й виникненням експертних установ а, отже, формуванням і виникненням безпосередньо науки криміналістики.

За часів царювання Олексія I Михайловича Романова почали зустрічатись хімічні експертизи (в сучасному розумінні). Особливо вони проводились для дослідження властивостей різного роду трав і рослин, якими користувалися знахарі й чаклуни. Отруту досліджували експериментально. Для того, щоб виявити, котрий із двох порошоків є миш'яком, ними годували голубів: той порошок, від якого голуб гинув, і був миш'яком.

До цих часів належать також свідчення про виникнення психіатричної експертизи, у якій першими «експертами» були монахи. В зв'язку з розвитком цих напрямків знань у державі виникають спеціалізовані установи. Першими експертними установами були Аптекарьський приказ та Іванівська площа в Москві (з другої половини XVII ст. – дослідження підроблених документів та надання «юридичних» послуг). Експертна діяльність на місцях здійснювалась Лікарськими Управами при губернських управліннях поліції, у штаті яких був судовий медик.

Крім судово-медичної, хімічної та психіатричної експертизи, варто увагу приділити також експертизі документів. Відомо, що у Давньому Римі підробка документів була досить поширена. Існували фахівці зі встановлення підробок. Часто підроблялися заповіти, документи про позики і це був поширений засіб збагачення. Також є давня історична згадка, датована 26 квітня 1686, про проведення почеркознавчої експертизи в Московському царстві [4, с. 15].

У Російській імперії, до якої входили землі сучасної України, експертиза документів (особливо підроблених) і грошей розвивалася завдяки створенню Експедиції виготовлення державних паперів у 1818 р. Статут Кримінального судочинства 1864 р. передбачав відсилання всіх підроблених паперів до Експедиції виготовлення державних паперів для встановлення їх достовірності [5, с. 182].

Криміналістична експертиза виникла на основі судово-медичних досліджень, результатом чого було створення на початку XIX ст. Медичної ради при медичному департаменті Міністерства внутрішніх справ Російської імперії, що здійснювала судово-медичну експертизу. Власне, це була перша експертна установа на території Російської імперії [6].

Відомо, що українські вчені одними з перших почали здійснювати судово-медичні дослідження слідів крові. Піонером у цьому напрямку був Харківський університет. Там ще в 1866 р. Ф. Ган захистив докторську дисертацію, присвячену судово-медичним дослідженням слідів крові, а в 1893 р. приват-доцент С. Дворніченко написав дисертаційне дослідження на тему «До питання про відміну крові людини від крові ссавців тварин у судово-медичному відношенні» [7].

Таким чином, можна зробити висновок, що за допомогою праць Я. Падоха, і. Архіпова, М. Коротгах, Г. Гросс та інших вчених, які досліджували питання зародження науки криміналістики, можемо визначити які саме спеціальні знання застосовувалися у слідчій роботі. Ці спеціальні знання застосовуються у слідчій діяльності і сьогодні. Наприклад, судово-почеркознавча експертиза. В Давньому Римі експертиза документів полягала фотографічному і хімічному дослідженні та складався акт про проведення експертизи. Експедиція виготовлення державних паперів, яка проводила експертизу, підтверджувала чи спростовувала наявність підробки документа. Сьогодні, ми бачимо, що до цих знань додаються ще такі як: можливість встановлення факту виконавця рукопису в незвичних умовах або в незвичайному стані, визначення статі виконавця, а також належності його непевної вікової групи. Це лише приклад судово-почеркознавчої експертизи, а скільки знань ще містить криміналістика?! Тому, якщо б не було перших знань про криміналістику, ми б не змогли їх використувати і розвивати сьогодні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кароліна: кримінально-судове укладення Священної Римської імперії німецької нації 1532 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.law-students.net/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=298&page=1>
2. Білуха М.Т. Методологія наукових досліджень: підручник. – К.: АБУ, 2002. – 480 с.
3. Мала гірнича енциклопедія: [в 3-х т.] / за ред. В. С. Білецького. – Донецьк: Донбас 2004. – 652 с.
4. Коротгах М.И. Отмена телесных наказаний в России. Реформа 1863 // Советское государство и право. – 1988. – №8. – с. 12–16.
5. Статут: Российское законодательство X – XX веков: Судебная реформа: [в 9-ти томах]. Т. 8 / отв. ред. Виленский Б.В.; под общ. ред. Чистяков О.И. – М.: Юридическая литература, 1991. – 496 с.
6. Первые сто лет истории: экспедиции заготовления государственных бумаг (1818–1918 гг.) [Електронний ресурс] / сост. Т. Н. Смекалова, А. В. Мельников, Н. М. Вечерухин. – СПб.: Нестор-История, 2009. – 426 с. – Режим доступу: http://www.nestorbook.ru/mod_cat/-files/paper.pdf
7. Криміналістика (криміналістична техніка): курс лекцій [Електронний ресурс] / П. Д. Біленчук, А. П. Гель, М. В. Салтєвський, Г. С. Семаков. – К.: МАУП, 2001. – 216 с. – Режим доступу: <http://studentbooks.com.ua/content/view/1105/76/1/0/>